

K výročí úmrtí ThDr. Antonína Cyrila Stojana (1851–1923)

V letošním roce uplynulo 90 let od úmrtí 10. olomouckého arcibiskupa A. C. Stojana, jednoho z nejoblíbenějších duchovních své doby.

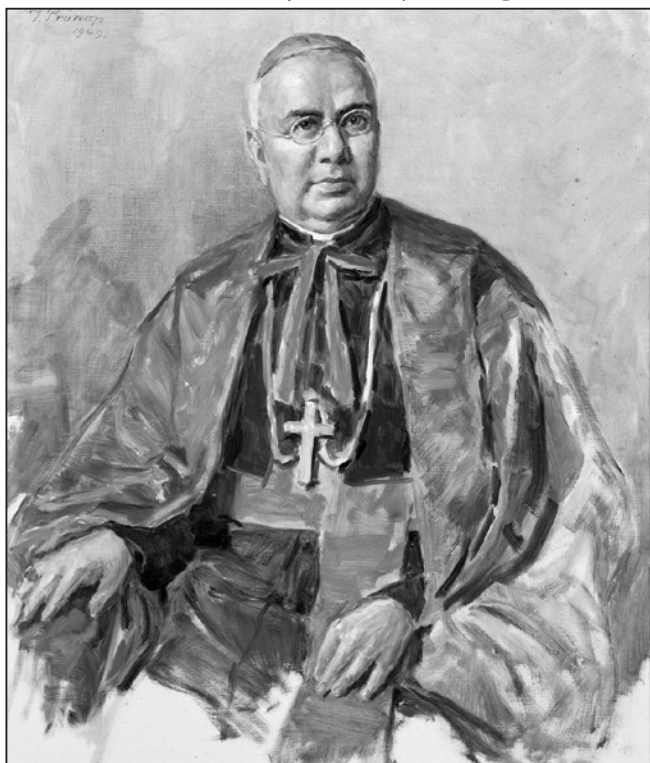
A. C. Stojan se narodil 22. 5. 1851 v Beňově u Přerova jako nejmladší dítě vesnického domkaře a obuvníka Františka Stojana a jeho manželky Josefy. Po ukončení obecné školy studoval nejprve na hlavní škole u piaristů ve Staré Vodě, pak na nižším gymnáziu v Příboře, poté na vyšším piaristickém gymnáziu v Kroměříži, kde také dne 18. 7. 1872 složil s vyznamenáním maturitní zkoušku. V srpnu téhož roku vstoupil do kněžského semináře v Olomouci. Po dokončení olomoucké teologické fakulty jej arcibiskup Bedřich Fürstenberk 5. 7. 1876 vysvětil na kněze. Po měsíčním působení v Šilperku se stal kaplanem v Příboře.

Již v době svých bohosloveckých studií se stal horlivým příznivcem a propagátorem cyrilometodějských idejí a úsilí o duchovní i hmotnou obrodu Velehradu. V rámci bohoslovecké Jednoty Velehrad, jejímž představitelem byl od 4. ročníku svého studia, zorganizoval mnoho akcí na podporu a propagaci Velehradu, mimo jiné se ujal organizování bohosloveckých poutí na Velehrad, od roku 1876 se výrazně angažoval ve spolku Koruna soluňská aj.

S nadšením a horlivostí se zapojil do příprav miléniových oslav v roce 1885 a horečně sháněl finanční prostředky na obnovu velehradského chrámu. Zorganizoval loterijní akci mezi

bohoslovci a s výzvami o poskytnutí finančních příspěvků se obrátil na kněze nejen v českých zemích, ale i na Slovensku a v zahraničí. Takto se mu do konce roku 1883 podařilo zajistit na 16 tisíc zlatých. Vrcholem jeho úsilí o zajištění dostatečných financí pak byla veřejná loterie, povolená v říjnu 1879, jejíž slosování proběhlo 6. 7. 1880. Z 200 tisíc losů po 20 krejcarech bylo prodáno 160 tisíc, takže čistý výtěžek obnášel více než 28 tisíc zlatých. Stojanovi a jeho spolupracovníkům se tak podařilo shromáždit dostatečný obnos k provedení všech prací na opravě a restaurování chrámu, které byly včas dokončeny k miléniovým oslavám v roce 1885.

Souběžně s péčí o obnovu Velehradu se zapojil i do úsilí o rozvoj dalšího významného moravského poutního místa, sv. Hostýna, který v té době neměl samostatnou duchovní správu. V roce 1881 vzniklo Družstvo svatohostýnské a Stojan se od počátku horli-

vě zapojil do jeho činnosti ve funkci jednatele. Družstvu se sbírkami podařilo shromáždit potřebné peníze k vybudování řeholního domu, který měl sloužit duchovní správě v poutním období (od 4. neděle po Velikonocích do 2. neděle říjnové), od roku 1887 ji vykonávali jezuité. V roce 1895 založil Stojan Matici svatohostýnskou a ještě téhož roku Matice vykoupila vrchol hory z majetku barona Laudona a zahájila stavbu hostince, římské kaple a ubytovny pro poutníky. Stojanův zájem o Hostýn neuchal po celý jeho život, řadu let zastával funkci jednatele Matice a organizoval hostýnské poutě. Jedním z poutníků, na Stojanův popud, byl i císař František Josef I., který pouť na Hostýn vykonal dne 1. 9. 1897. Byl to rovněž Stojan, který inicioval pořízení korunek pro sochu P. Marie svatohostýnské s Ježíškem, korunovace se uskutečnila 15. 8. 1912.

V průběhu života stál A. C. Stojan u vzniku řady náboženských a duchovních spolků. V roce 1885 vypracoval spolu se svými spolupracovníky první náčrtý stanov nového náboženského spolku, který se měl věnovat misijní činnosti, pečovat o české vystěhovalce a podporovat obnovení církevní jednoty Slovanů. Dosáhnout schválení stanov nebylo snadné, neboť někteří představitelé habsburské monarchie viděli v záměrech spolku snahu o prosazení panslavismu. Stanovy byly definitivně schváleny v roce 1892, spolek nazvaný Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje pod ochranou blahoslavené Panny Marie měl symbolické sídlo na Velehradě, skutečným sídlem byla Olomouc. Apoštolát měl dva odbory: ústřední či zahraniční a diecézní pro olomouckou diecézi. V ostatních církevních provinciích působily diecézní výbory řízené olomouckým ústředním výborem. Unijní myšlenka Apoštolátu brzy přesáhla nejen zemské hranice, nýbrž i hranice monarchie.

K nejvýznamnějším úspěchům Apoštolátu a jeho zakladatelů bylo uspořádání unionistických sjezdů (kongresů) na Velehradě. První tři se uskutečnily ještě před první světovou válkou (v letech 1907, 1908 a 1911) a Stojan se významně podílel na jejich přípravě a průběhu. V nových poměrech svobodného československého státu se pak

konaly další sjezdy v letech 1924, 1927, 1932 a 1936, ovšem již bez Stojanovy účasti. Kromě sjezdů se v letech 1921 a 1922 uskutečnily na Velehradě dvě unionistické porady, kterým nebyl přiznán status sjezdů. Obě řešily pronásledování křesťanů bolševiky v Rusku a problematiku ruských emigrantů v Československu.

V roce 1893 z podnětu A. C. Stojana zahájil Apoštolát na Velehradě duchovní cvičení (exercicie) pro laiky určené zejména učitelům a pak studentům i veřejnosti. Stalo se tak poprvé v českých zemích. Dalším oborem působnosti Apoštolátu byla činnost vědecká a publikační.

Apoštolát byl nejrozšířenějším náboženským spolkem na Moravě, své členy měl i v zahraničí, neboť se stal od roku 1924 spolkem mezinárodním. Kromě Slovenska a Podkarpatské Rusi byl založen také v Jugoslávii, Itálii a Nizozemí a jeho členové působili i v dalších evropských zemích.

Z II. unionistického sjezdu, konaného ve dnech 31. 7. – 3. 8. 1910, vzešel podnět k založení mezinárodní společnosti, která si předsevzala „...*postarat se o rozkvět bohovědné práce směřující ke sjednocení církve západní a východní*“. Ustavující valná hromada Akademie Velehradské se konala 1. 8. 1910. Na vzniku spolku měl hlavní zásluhu A. C. Stojan a významný slovínský badatel prof. Dr. František Grivec. Program vědecké práce Akademie v sobě zahrnoval nejen všechny obory východní a západní teologie, ale také vědecké bádání o životě a díle sv. Cyrila a Metoděje po stránce historicko-hagiografické, jazykové, literární a teologické. Členy Akademie se postupně stali nejen domácí odborníci, ale také učenci z Jugoslávie, Rumunska, Polska, Rakouska, Německa, Nizozemí, Belgie, Francie, Itálie, Španělska či Turecka. Od roku 1911 začala vydávat nový sborník Acta Academiae Velehradensis, pokračovala ve vydávání dalších řad sborníku Acta conventus Velehradensis, v nichž je možno se seznámit s obsahem jednání všech sedmi unionistických sjezdů. Ujala se rovněž náročného úkolu edice rukopisné Olomoucké bible z roku 1419 a vydala mimo jiné dvoudílnou práci Rudolfa Hurta

Dějiny cisterciáckého kláštera na Velehradě, která dodnes patří k nejlepším dějinám konventů na Moravě.

Nárůst poutníků a návštěvníků Velehradu vyžadoval na počátku 20. století řešení ubytovacích kapacit a zřízení důstojného zařízení pro jejich odpočinek. V roce 1902 založil A. C. Stojan spolu s P. Janem Cibulkou Družstvo Velehrad, jež mělo zabezpečovat duchovní i hmotný rozvoj Velehradu. Družstvo zakoupilo dům se zahradou vedle mlýna a objekt upravilo v prozatímní poutnickou noclehárnu. Po první světové válce získalo do svého majetku objekt starého pivovaru a přiléhajících hospodářských budov. Adaptace a nová přístavba byla zahájena v květnu 1922 položením základního kamene ke stavbě Ústředního exercičního domu na Velehradě za účasti arcibiskupa Stojana. Po jeho úmrtí v roce 1923 byla stavba na čas zastavena, ale poté se jí ujal Stojanův synovec P. Baltazar Hřiva. S prostředky k výstavbě vypomohl nejen Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje, ale také některé moravské finanční ústavy a svými dary věřící. Posvěcení dokončeného domu, nazvaného po svém zakladateli Stojanov, proběhlo 3. 8. 1924 a symbolicky zahájilo IV. unionistický sjezd. O měsíc dříve již v domě proběhly první exercicie.

A. C. Stojan se zasloužil o rozvoj mnoha dalších míst Moravy, jako farář působil v Dražovicích. Jen krátce připomeňme jeho úsilí při zakládání vesnických a farních knihoven a čtenářských besed, jeho péči o katolický tisk, pomoc uprchlíkům v době první světové války aj. Byl to Stojan, kdo v roce 1919 vymohl olomoucké teologické fakultě nejen čestný název Cyrilometodějská bohoslovecská fakulta, ale také zřízení tří nových kateder, patřil k iniciátorům snah o svatořečení blahoslaveného Jana Sarkandera...

A. C. Stojan byl činný i politicky. V březnu 1897 byl zvolen jako poslanec do říšské rady a uspěl i v dalších volbách v letech 1901, 1907 a 1911. V roce 1900 se stal poslancem Moravského zemského sněmu, podporoval Jana Šrámka při vzniku Strany křesťansko-sociální. Po rozpadu monarchie se stal členem okresního národního výboru v Olomouci a od listopadu 1918 do roku

1920 zastával funkci poslance Národního shromáždění Československé republiky. V roce 1920 byl za Československou stranu lidovou, na jejímž založení se podílel, zvolen senátorem Parlamentu ČSR a tuto funkci zastával až do své smrti.

Dne 3. října 1923 bylo nádvoří před bazilikou na Velehradě zaplněno množstvím lidí, kteří se přišli rozloučit a na poslední cestě doprovodit 10. olomouckého arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana. Zemřel v Olomouci 29. září, pohřební obřady se uskutečnily v úterý 2. října v olomoucké katedrále sv. Václava. Po konduktu, který vykonali představitelé české církevní hierarchie s apoštolským nunciem Franceskem Marmaggim, byla jeho rakev převezena na železniční nádraží a odtud dopravena na nádraží ve Starém Městě. Průvodem pak byla přenesena na Velehrad, kde před hlavním oltářem po celou noc drželi čestnou stráž členové Orla, hasiči, železničáři a ostatní věřící. Následujícího dne, po obřadech vykonaných prelátem Zikmundem Ledóchovským z Olomouce, přenesli členové Orla rakev ke Stojanovu, z jeho balkonu pohovořil o Stojanových zásluhách poslanec JUDr. Mořic Hruban. Poté byla rakev přenesena do Královské kaple a zde byla uložena do jednoduchého sarkofágu. S „miláčkem moravského lidu“ se v dalších dnech přícházelo rozloučit množství věřících, tak např. v oktávě svátku Všech svatých, 8. listopadu, vykonali pouť k jeho hrobu olomoučtí bohoslovci se svým spirituálem. Hrob A. C. Stojana je dodnes cílem všech poutníků a návštěvníků Velehradu.

Rozsáhlá činnost A. C. Stojana byla zachycena v řadě článků a studií, monograficky jeho životopis zpracoval František Cinek v roce 1933. Stojanovi současníci i nástupci se svorně shodují, že byl velkou a mimořádnou osobností. Všichni, kteří ho poznali, si ho vážili a ctili. Prezident Tomáš G. Masaryk v soustrastném telegramu k Stojanovu úmrtí napsal: „Poznal jsem záhy jeho upřímnou lidumilnost, zejména také v době společného poslancování. Vážil jsem si vždy, že si i ve vysoké hodnosti zachoval svou lidovou bodrost a srdečnou laskavost k moravskému lidu.“

Blanka Rašticová

První ročník genealogické konference v Uherském Hradišti

V prostorách Státního okresního archivu v Uherském Hradišti se v sobotu 19. října 2013 konal první ročník genealogické konference, která si předsevzala úkol seznámit širší veřejnost a zejména amatérské genealogy s novými trendy v oboru. Konference byla připravena za spolupráce několika institucí – Moravského zemského archivu v Brně, Státního okresního archivu v Uherském Hradišti, Církve Ježíše Krista svatých posledních dnů a mezinárodní organizace Family Search. Registrace účastníků začala ráno o půl deváté, v devět hodin byla konference oficiálně zahájena za proslovů moderátora Ing. Milana Dynky, potomka valašských emigrantů Toma Hrnčířika a místostarosty Uherského Hradiště Ing. Zdeňka Procházky.

Úvodní příspěvek nazvaný „Regionální historie a genealogické bádání“ si připravil PhDr. Jiří Čoupek, bývalý dlouholetý ředitel Státního okresního archivu v Uherském Hradišti a mimo jiné autor či spoluautor několika publikací z oboru dějin obcí. Již název přednášky napovídal, že genealog ani historik nesmí opomíjet souvislosti mezi regionálními dějinami a tzv. „malými dějinami“ v podobě historie rodinné, což na příkladech názorně předvedl i dr. Čoupek. V dalším příspěvku představil PhDr. Jan Štěpán, PhD. ze Zemského archivu v Opavě, pobočky Olomouc, dosavadní průběh a současný stav digitalizace matričních záznamů svého archivu. Prezentace Mgr. Lucie Křížové z Moravského zemského archivu v Brně byla zaměřena na digitalizaci fondů brněnského archivu.

Druhý blok přednášek uvedl Mgr. Lukáš Čoupek, Ph.D., ředitel Státního okresního archivu v Uherském Hradišti, který zdůraznil důležitost sčítacích operátů i jiných záznamů pro genealogické bádání na jakékoli úrovni. Následoval jej ředitel Státního okresního archivu ve Zlíně-Klečůvce Mgr. David Valůšek přednáškou o archivních záznamech dostupných v archivu na Klečůvce. Zástupkyně organizace Family Search Inna

A. Koňušin poté představila historii a současnost významného genealogického projektu a výsledky mnohaleté práce, které jsou k dispozici volně pro zájemce na webových stránkách projektu.

Po obědové přestávce proslavil několik slov JUDr. James McConkie z pořadající Církve Ježíše Krista svatých posledních dnů o tom, jak důležitá je v mezilidských vztazích funkce rodiny. Na předchozího řečníka navázal Ing. Milan Dynka, který promluvil o zkušenostech s pořádáním rodinných setkání. V další přednášce představil Mgr. Zdeněk Cvíkl z Genealogického centra Valaška ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm své pracoviště a výsledky jeho činnosti.

Po krátké přestávce pokračovala konference ve čtvrtém, posledním bloku přednášek. Bc. Blanka Lednická, autorka publikace *Sestavte si rodokmen*, posluchače seznámila se svou činností v oboru a představila plány do budoucna. Závěrečnou přednášku pronesl PhDr. Karel Müller ze Zemského archivu v Opavě na téma „Matriky nejsou všechno – další archivní prameny pro genealogické bádání a jejich zpřístupnění“, která byla příslovecnou „třešni na dortu“.

Zájem o konferenci byl poměrně značný, účastníci dorazili z různých míst republiky i ze zahraničí. V nejbližší době by měl podle slov organizátorů vzniknout online sborník, který zahrne všechny přednášky z uherskohradištského setkání a bude umístěn na webové stránky genealogické konference „www.geneakonf.cz“.

Lukáš F. Peluněk

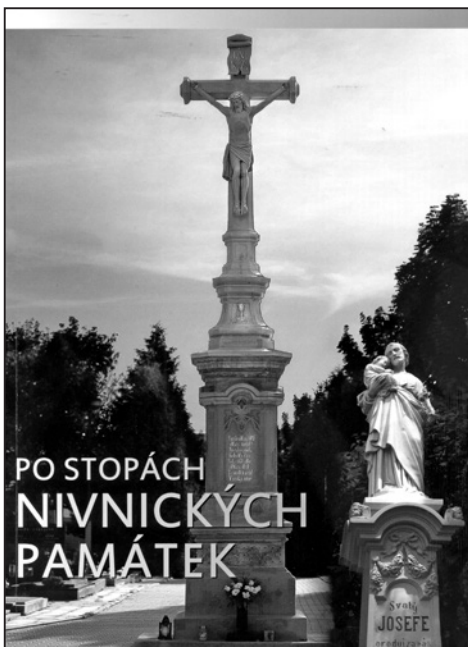
Jiří Čoupek, Ivana Hladišová: Po stopách nivnických památek. Nivnice: Nadační fond Dr. Kachníka. Nivnice 2012. 79 s.

Vlastivědná literatura o Nivnici byla v posledních dvou letech obohacena dvěma zajímavými publikacemi. U příležitosti oslav 750 let první písemné zmínky o Nivnici v roce 2011 byla vydána reprezentativní publikace *Nivnice v proměnách času: 750 let písemné*

zmínky o Nivnici (autorský kolektiv v čele s Františkem Hladišem), o rok později jsme se dočkali skromnější publikace s názvem *Po stopách nivnických památek*, která byla vydána symbolicky k 420. výročí narození J. A. Komenského. Autory druhé knihy jsou Jiří Čoupek, archivář a historik, emeritní ředitel Státního okresního archivu v Uherském Hradišti, a Ivana Hladišová, předsedkyně Nadačního fondu Dr. Josefa Kachníka (tato autorská dvojice se podílela také na první zmíněné publikaci). Již roku 2010 prohlásili představitelé obce Nivnice památky ležící na katastru obce „Pamětihodnostmi obce Nivnice“ a recenzovaná publikace přináší ucelený přehled těchto památek.

V úvodu knihy jsou představeny základní zdroje, z nichž autoři čerpali. Jedná se především o materiály nivnických kronikářů Rudolfa Opletala, Aloise Balatého a Antonína Stojaspala. Nebylo zapomenuto ani na zápisky ze soukromé kroniky Josefa Bršlici, nivnického kostelníka a nadšeného včelaře. Text pak doplňuje přes sedmdesát barevných i černobílých fotografií, které poskytl místní lidé, některé obrazové přílohy pocházejí z historického archivu Nadačního fondu Dr. Kachníka. Publikace je rozdělena do šesti tematických kapitol, které představují památky odkazující na J. A. Komenského, dále válečné pomníky, církevní památky, hřbitovy, lidovou architekturu i jiné památné předměty a budovy v obci.

První kapitola přibližuje nivnické památky, které si spojujeme se jménem J. A. Komenského. Představen je Bartkův mlýn čp. 99, který byl po mnoho let považován za rodný dům „Učitele národů“. Na zdi tohoto objektu je také již od roku 1942 umístěna pamětní deska připomínající dříve rozšířenou domněnku o rodném domě Komenského. Chvályhodné je, že autoři podrobně vysvětlují neoprávněnost tohoto tvrzení (s. 5). Dalším monументem připomínajícím významného moravského myslitele je pomník v parku zhotovený akademickým sochařem Janem Antonínem Beckem. Pomník má vskutku pohnutou historii – původně totiž byl vytvořen k 300. výročí narození Komenského v roce 1885 a umístěn měl být v Nivnici. Zdejší farář Knoll se

však tehdy proti umístění sochy postavil se slovy, že Komenský byl „kacíř a neznaboh“. Nakonec byl pomník umístěn na Horním náměstí v Uherském Brodě, a sice do roku 1956, kdy byl před uherskobrodským muzeem odhalen nový pomník od akademického sochaře Vincence Makovského a původní pomník byl převezzen a instalován v Nivnici. Zajímavostí je, že po umístění pomníku byl tehdejší „Sad Rudé armády“ přejmenován na „Park Jana Amose Komenského“, což nebylo v padesátých letech příliš běžné (s. 8). Dalšími památkami odkazující na Komenského je busta od akademického sochaře Miroslava Hudečka před budovou dolní školy či bronzový reliéf „Komenský a děti“ od akademického sochaře Bořka Zemana umístěný ve vestibulu horní školy. V kapitole je zmíněna také Komenského knihovna sídlící v domě čp. 138 a pamětní síň ve vestibulu horní školy.

Válečným pomníkům a deskám se věnuje další kapitola knihy. Na katastru obce můžeme nalézt pomníky připomínající hrůzy první i druhé světové války, ale i pamětní desky věnované dvěma významným nivnickým rodákům – československému legionáři pplk. Karlu Smetanovi (1881–1930) a odbojáři Karlu Bartkovi (1911–1945), který

byl popraven nacisty 26. dubna 1945, v den osvobození Nivnice. Jednotlivé památky jsou vždy doplněny fotografií, z neznámého důvodu však chybí vyobrazení symbolického válečného hrobu (s. 18). Na s. 19–21 autoři hovoří o umístění busty bulharského komunistického předáka Jiřího Dimitrova (1882–1949) v parku, poněkud však absentuje vysvětlení, proč zde byla odhalena busta zrovna tohoto státníka.

Následující kapitola o církevních památkách představuje kostel Svatých Andělů Strážných, čtyři nivnické kapličky, ale i kříže a sochy světců. Některé sakrální objekty byly postiženy událostmi druhé světové války, zejména kostel, jehož klenba se roku 1945 zřítíla (s. 26). Autoři však bohužel mlčí, za jakých okolností k tomu došlo. Na s. 25 se také objevuje poměrně nejasná formulace, že „...*půdorys chrámu do jisté míry souvisel s kostelem v blízkém Hluku...*“ a toto konstatování bohužel není dále rozvedeno. Taktéž poměrně nezřetelně jsou vylíčeny osudy jednotlivých zvonů kostela.

Jedinou památkou lidové architektury v obci je podle autorů Sedlcká chalupa

čp. 137, která dnes slouží jako sídlo vesnického muzea. Z poslední kapitoly pak zvláště zaujme příběh „nivnického zvonu“ (s. 65–67), nalezeného v říjnu 1895 při hloubení jámy na zahradě domu čp. 11. Zvonu byl v minulosti připisován velkomoravský původ, předpokládá se však, že pochází až ze 14. či 15. století. Jako další památky jsou dále představeny některé historické budovy, v nichž se obrazně řečeno „psaly dějiny obce“.

Kniha s příznačným titulem *Po stopách nivnických památek* přináší přehled nejen nemovitých, ale i movitých památek (sochy světců, pamětní desky a sochy), což u publikací tohoto typu nebývá vždy zvykem. Jednotlivé památky jsou doprovázeny srozumitelným textem i obrazovými přílohami. Lze konstatovat, že na rozdíl od publikace z roku 2011 se tentokrát výběr fotografií velmi povedl. Kniha jistě potěší nejen občany Nivnice a obcí sousedních, ale i obdivovatele J. A. Komenského a jeho výjimečného odkazu.

Lukáš F. Peluněk